

իլը մեռաւ, ամենադժբաղդդ լպարադաներու

ԿՈՂԱՍԽԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՍՆԱԲԱՆԿԷ կը հաղորդեն թէ Անդր-կասպեան երկրի հայերը կրօնապէս ոչ մէկ թեմէ կը պատկանէին : Այժմ Ռուս-սիոյ ներքին գործոց նախարարին որոշու-մով Անդրկասպեան երկրի պիտի համա-րուի Աստորախանի (Աստորխան) հայ թե-մին մասը :

ԳՈՒՆԵԼԻԻ հայ ժողովուրդը երկար տարիներ չէր լսած քարոզի ձայն . այժմ Սինդի հրամանով Տէր Ալէքսանդր քա-հանայ Տէր-Յովհաննիսեանց հոն երթա-լով եկեղեցիի մէջ քարոզ խօսած է . ժողովուրդը մեծապէս գոհ եւ շնորհակալ մնացեր է :

ԻՆՏԵՆՍԻՆԻ Սոֆիա Արզուման-որ թիֆլիսի մէջ ունէր ածանցաւոր դա-րարան , ընծայեր է իր ամբողջ գրատունը որ կ'արժէ 5200 ռուպլի (ժող 600 ոսկի) կողմասեան Հայոց Բարեգործական ըն-կերութեան , փախալ յայտնելով որ ընկերութիւնը բանայ գրադարան-ընթեր-ցարան մը Ալէքսանդրօպոլի կամ գա-ւառական ուրիշ քաղեր մէջ :

ՀԱՅԵՐԵՆԻՔԻ ՕՐԱՅՈՅՈՅԸ

ԵՐԿՈՒՆԱԲԱՆ 1892. ԴԵԿՏ. 7-19 (Ն Տ.) 342-24
ՏԱԼԻԹԻՒՔ. Թուական Հայոց. 8926=4385 Տոբ. 108. — Տարական Թուական. 108108 =1342. — Թուական Հիֆթիթի. 1310. Հիֆթիթի 4444 28. — Սէնէի Մայիս. 1308. Քանոնի 4444 7.
ԿՐՕՆԱԿԱՆ. ԳԶ. Պաշտ. Սըրճ. Միշա-սայ , Երմոնիկեայ և Գրաքոնի . և կամաւոր արքայապետ. Բոհանու և Սէնիսիսի :

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Պ. ՔԱՌԻԼԱ

Շարաթ օր Պ. Քառուա , հետո ունե-նայով Պ. Հիւկիւնէ , Հանրօրոյտ շինու-թեանց պաշտօնատեւը գնաց , ուր հրա-ւերուած էր իր առաջադրած գծերուն պայմաններուն վրայ խօսելու համար : Էնկիւրիէն Կեսարիա երթալից գծին համար պահանջած ապահովութիւնը 15,000 Քրի. , իսկ Էսկիւրիէն Գոնեայի գծին համար 14,000 Քրի. վերածած է : Այս խնդիրներուն ընտելութիւնը որչափ կարելի է շուտով կատարելու հոգ եւ իւր-նաճը մը կը տեսնուի :

ԷՆԿԻՒՐԻԻ ԵՐԿԱՍԻՈՒՂԻՆԻ ԹԱՐԻՖԱՆ
Շոգեկառք մը անասնոց հետ բաղա-տելով տարօրինակ արդիւնքի մը կը հասնին :

Էնկիւրիէն մինչեւ Իզմիտ որ եւ իցէ ապրանք մը բերելու համար օխային 13-15 փարս վարձք կ'առնեն ձիապանները , ուղղապանները , ջրերպանները , Երկաթ-ուղիին ընկերութիւնն որ ամէն բան պի-տի ածանցներ , օխայ մը ապրանքին հա-մար 18-20 փարս կը պահանջէ . Թուրք պաշտօնակից մը զարմանք կը յայտնէ այս տարօրինակութեան վրայ , եւ իրաւամբ : Ի ըստ առեալ այն պարագայներու մէջ , ուր ապրանք մը շուտ անցնել հարկ պիտի ըլլայ , տարակոյս չկայ թէ վաճառականները պիտի նախընտրեն զի-մեկ ջրերպանին եւ ուղղապանին իրենց ապրանքներուն փոխադրումին համար : Բայց անասնակ , այդ շուտ հասցնելու հարկը դրեթէ միշտ գոյութիւն պիտի ու-նենայ եւ այս առաւելութիւնն ինկատի առնելով վաճառականը ջրերպանին ա-

մանութենէն հրաժարելով պիտի յանձնէ ակամայ իր ապրանքը չողեկառքին :

Ընկերութեան թարիֆայով , պէտք է 5 զրուշ Էնկիւրիէն Պոլիս փոխադրուի զին վճարել քիչէ մը ցորենի համար որ կ'արժէ 11-12 զրուշ , ոչխարի մը համար ալ 10 զրուշ :

Ամէն ոք պիտի ընդունի թէ այսպիսի բարձր թարիֆայով մը ո՛չ դիմը կրնայ տալ իրմէ սպասուած բոլոր օգուտները , ո՛չ ալ գուտաններու արտադրողը պիտի կրնան շատ բան ծախելու յաջողիլ : Այս կացութեան վրայ Էնկիւրիէն վաճառա-կանք եւ հողագործք խորհրդակցել յե-տոյ , աղերսաւոր մը ներկայացուցեր են կառավարութեան որպէս զի ինկատի առ-նու փոխադրութեան այս կարեւոր խնդ-րիւր : Պէտք է ըսել թէ անտեսանելիտա-կան բոլոր հարցերուն մէջ է՛ն շուրեք-ցուցիչն , է՛ն անհասկանալին այս փո-խադրումի խնդիրն է : Վարձքը ցածնելը փոխադրութեան ի՛նչ աստիճանի կրնայ աճեցնել որ փոխադրութեան յաւելման շնորհիւ զոյսցած հասոյթի յաւելումը կարող ըլլայ գիններուն իջնելուն յառաջ եկած բացը լցնել եւ բան մըն ալ աւելի զուտ շահ թողուի , Դիւրին է՛ն այս հա-մեմատութիւնը գտնել , բայց սա ալ ճշ-մարիտ է թէ երկաթուղիին այժմեան թարիֆան բարձր կ'երեւայ ամէն ողջա-միտ մարդու , Ասկէ առաջ մասնաւորա-մը կազմուած էր Հանրօրոյտ շինութեանց նախարարութեան մէջ , պաշտօն ծնե-նայով ուսումնասիրել Թուրքիոյ երկա-թուղիներուն թարիֆներուն այս խնդ-րիւր : Էնկիւրիէն գիծը կուգայ յայպէս աւելի զգացնել թէ մասնաւորութեան ընկիւր-գործք անհրաժեշտ է . եւ թէ իր ուսում-նադրութիւններով կրնայ երկրին հա-մար նպատակաւոր կերպով լուծել այս հարցերը :

ԹՈՒՐԻՔԻՆԻ ՄԱՍԻՆՏԵՐԸ

Ինքիւն տնտեսութեան ուղղորու-թիւնը գրուած է այժմ Թուրքիոյ ծխա-խոտներուն լաւութեան աստիճանը , Դիւտ-ուած է եղեր որ ժամանակէ մը ի վեր հողագործները առաջուան պէս հոգ եւ խնամք չեն ունենար իրենց մշակած ծխա-խոտին տեսակը ազդուեցնելու , այլ , որ-չափ կարելի է շատ քանակութեամբ կը ձգտին ծխախոտ հասցնելու : Օտար եր-կիրներու մէջ Թուրքիոյ ծխախոտը կը փետուրէր իր տեսակին լաւութեան հա-մար , յատկութիւն մը որմէ այժմ զուրկ կ'երեւի , եւ հետեւաբար Թուրքիոյ ծը-խախոտին քանակութիւնն աւելնալով չէ որ արտաքին առեւտուրը պիտի աւելնայ , այլ անոր տեսակին ազդուեանովը , Իրաց այս վիճակին դարման մը ընել կը խոր-հուի : Ինքիւն տնտեսը այս մասին խօսե-լով Եւրոպական նախարարութեան հետ , յառաջ բերած է մասնաւոր մը կազմու-թիւնն որ պիտի զբաղի Թուրքիոյ մէջ մշակուելիք ծխախոտին քանակութեան եւ յատկութեան խնդիրներով :

Փոփոխութեան Պարագ. Էֆ . Ապահովու-թեան Սնտուկին փոխ-գանձապար, Մուր-հակներու տեսուչ (սէնէթ-թի ֆէրէթ) անուանուած է :

Սըր Էֆէթ Էֆէնդէր Կաղանդի օտ-ները Լոնտոնի մէջ անցնելէ յետոյ Պոլիս պիտի գայ . հետեւաբար ամիսէն առաջ հոս չպիտի ըլլայ :

Մեհմեթ Զեյն Էֆէ որ յորինած է « Արեւմտեան Կարգաւորութեան » անունով դիրք մը , Լէֆէթի արժաթ միտու մը ստացաւ իր այս գործին համար որմէ օ-

րինակ մը ներկայացուցած էր Վեհ. Սուլ-թանին , Հեղինակը Ռոտտօթօլի Բեֆէլդ Իրաքիէ տնօրէնն է :

Ճաշ-պարհ-բեր-ընկեր-ընկեր-ը . Անդ-լիոյ մէջ այս եւ ալ դասակարգի պատ-կանող 1000 հողերն աւելի անձնէր ըն-կերութիւն մը կազմելով 3 չղանաւ վար-ձած են Արեւելք գալու համար : Այս շո-գեանները Լիւբլուրէն պիտի մեկնին այս ամսոյ վերջերս եւ երեք ամիս պիտի չլիւզային Միջերկրականի քաղաքները : Ժամապարտողները , որոնց մէջ գիտնա-կաններ ալ կան , պիտի այցելեն Յու-նաստան , Պաղեստին եւ Փոքր-Ասիա : Պոլիս ալ պիտի տեսնէ զիրենք :

Տոբ-բեր-ընկեր-ընկեր-ը . Ներքին եւ Եւ-մատական գործոց նախարարութիւնները գաւառներ հրահանգ զրկած են գան-ձուցներու խնամք տանիլ :

ՏԵՂԻՍ Առաք. Գալա նախագահ ընտ-րուած է զեղադրածներու ժողովին որ Պոլիս մէջ պիտի գումարուի , Դեռ յայտնի չէ , թէ որ ասին եւ ինչպէս պիտի տեղի ունենայ այս զումարումը :

Ճաշ-պարհ-ընկեր-ընկեր-ը . Եֆէթի Զեյն Զարեանական լրագրին խմբագիրնե-րէն մին է , այս օրերս իր հարկերը պիտի վերապահայ եւ ճամբու ծախք ստացրէ 150 ոսկի : Այս ճարանցին հոս մասնաւորութեան ընդունելով ժամանակէ մը ի վեր թուրք լեզուն սոր-վելու զբաղած էր :

Հըքիէ . Սթէնիս Էքրէմ պէլի եւ Գապուլի փաշայի տուններուն մէջտեղ գտնուած զոց հորի մը վրայի տախտակները բեթթով բռնկեցնելու փորձ մը եղեր է չարագործի մը կողմէ . բարեխաւտաբար ժամանակին տեսնելով կրակը մարելու յաջողեր են :

ՄԵՐԱՅԱՆ ՆՈՒԱՐԱՀԱՆԿԷՍ

Երկու հարիւր հողերէն աւելի ե-րեկ հաւաքուած էին գերմանական զեւպանատան մատրան մէջ , այն անձերէն որք կրնային երկու ժամ շա-րունակ մնալ անխօսելի , առանց զուարթ վանդիւն մը լսելու , առանց աշխարհիկ զգացումով մը վառուե-լու : Երգուած բոլոր հատուածներն ունէին ծանրութեան նկարագիր մը որ աւելնալով տեղւոյն նուիրակա-նութեան վրայ , կը վանէին մտքէ-խել խել բոլոր մտածութիւնները :

Բայց արդեօք մարդկային սըր-տին պէտքերէն մին չէ՞ Երեքմի ամ-փոփոխ սուրբի ու սրբալանի գաղա-փարին մէջ , սիրտը բանալ տիրու-թեան հասանքներու առջեւ , շիղե-րուն աղբիւր արդարեւ ու զուարճա-լիին հակառակ զգացումներով , խո-նարհիլ ու փոքրկանալ ինքն իր մէջ : Ահա այս տպաւորութիւններն էին զոր վրադ . կը թողուն երեկի նուազահանդէսին մէջ երգեհնով երգուած հատուածներ :

Հրաշալի կտոր մըն է Սեպագիւ-լէն Պալիս օր-թիւնը : Պ. Գոթման որ կ'արգէր զայն շատ հեռու էր ճշդ-ու վեր հանելէ անոր ոգին գե-ղեցկութիւնն որ , հակառակ երգողին , երգեհնին մասին մէջ կը փայլէր ու կը փողփողէր Սիւր-հատուածը կար-ծեաւ աւելի խօսիլ պէտք էր քան թէ

երգել և կը պահանջէր ձայն մը ո-րուն մէջ գտնուէր աւելի երկիւ-ղածութիւն , աւելի շնորհք , աւելի օծութիւն :

Որիորդ Ալիս Ալիսմիտն որ շու-թակի վրայ Սիւր-հատուածներն մին ածելու հրաւիրուած էր , շատ ար-ժանապէս կատարեց իր մասը : Կը-տընտոցը քիչ մը թոյլ , քիչ մը ա-նազանով , բայց շատ զգացում , և վերջապէս պարզ սիրողէ մը , մա-նաւանդ օրիորդէ մը , աւելի ար-ուեստ կարելի չէ պահանջել : Իր դասատուն Պապէն ելելէր հրաշա-լիքներով ակնշնչիս զմայլեցուց : Շատ իսկատիւյ մեղեդի մըն է զոր ինքն իսկ հեղինակած է Շա. Գալա-անուամբ և զոր իր սքանչելի դու-ծիւքն վրայ հաւաքեց :

Պ. Լանկիէ ուղղութեան տակ լսեցին երկու խմբերգութիւն որք յայտագրին մէջ հնչեղ մասը կը կաղմէին , օգտակար իրենց յառաջ բերած ցնցումներով :

Նուազահանդէսը մէկ խօսքով լաւ անցաւ , և անշուշտ աւելի ըս-քանչաժ խօսելու հակամիտութիւն պիտի ունենայինք , եթէ անցեալ կիրակիի նուազահանդէսին տպա-ւորութիւնը ակնշնչուս մէջ դեռ մնացած չըլլար :

ԴԵՍ ՈՒ ԴԵՆ

Պ. Միւրն անուն գիտուն մը զարմա-նալի տեղեկութիւններ կը հաղորդէ կա-թին մէջ գտնուած միջոցներուն վրայ , Կըսէ թէ մէկ լիտր կաթին մէջ , կթուե-լէն ժամ մը ետքը 9 միլիոն , 3 ժամ ետ-քը 30 միլիոն , 4 ժամ ետքը 130 միլիոն եւ 25 ժամ ետքը 63,500 միլիոն միջ-րոպներ կ'աճին :

Օ՛հ , աս միջոցները . . .

Երկրագործ մը սերմներ . ցորենի հատիկ մը քնաց ինչպէս մտղայ առույտ-ներու (հոնճա) մէջ . Գարունը առույտնե-րուն մէջ բուսաւ ցորեններու հրաշալի փունջ մը :

Բնագէտ մը կը հետաքրքիր տեսնելու համար թէ ինչ պիտի յառաջ գար անկէ , ճնշուկներու յարձակումներէն պատճա-պարեց զայն :

Գուլար եկաւ . գիտունը քաղց զե-ղին հասկերը , որք 56 հատ էին , եւ ա-նոնցմէ 4-ը պարագ . Մնացածները 1551 ցորեններու արտադրեցին :

Առույտի արտերու վրայ ցորեն տնկելը կը յանձնարարենք մեր երկրա-գործներուն :

Յրանքորդի զերծակ մը հասկցե-լու համար թէ իր խանութին մէջ յանձ-նարարութիւնը ո՞րքան արագ կը կատա-րուի , ծանուցում մը հրատարակած էր , որ կը սկսէր այս բաներով . « Եղբի լոյս եւ եղեւ լոյս » :

Դատարանը 125 Քրանք տուգանքի դատապարտեց զերծակը , « Ս . Դրքին խօսքերը պարագայ բաներու գործածելուն » համար :

Լոնտոնի մէջ թիթեռնիկներու հա-ւաքածոյ մը ծախուեցաւ 125,000 Քրան-քի : Անպիտական թիթեռը կ'ըսեն թէ Ռոչիլտ գնեց Յէլտըրի պատոնին այս նշանաւոր հաւաքածոն :

Պառնը առաջ չի հաւանեցաւ այս-չափ « օշինչ » գնով ծախել իր թիթեռ-նիկներու հաւաքածոն . սակայն վախճա-լով թէ իր մեռելուն ետք պիտի ցրուէր , զիջաւ :

Ապուշ մը երաժշտութեան վաճառա-տան մը մէջ պաշտօնեայ է :

Թաճարորդ մը ներս կը մտնէ .

« Դաշնակի կտորներ կը ծախե՞ք » :

Ապուշը չոր ձայնով .

« Ո՛չ , պարոն , մենք ամբողջ դաշ-նակներ կը ծախենք » . . .

Տիկին մը , որ շատ կը վախճար շու-րէն , նաւակով մը գետին վրայէն դէմը կ'անցնէ :

Շատ խորոհնէկ է հոս , կը հարցնէ նաւակարին :

« Ո՛չ , այո , տիկին , քառասուն օտ-քէ աւելի է : »

Արդեօք մարդ կորսուած է եր-բեմն :

Երեքք . երեկ ալ տիկին մը եւ պարոն մը ընկղմեցան ծիւղ այս տեղ , բայց առտուն նորէն գտնուեցան . . .

ԳՐԱՏՈՒՆ ԵՒ ԹՂԱՎԱՅԱՌԱՏՈՒՆ

Պ. ՊԱՆԵՆՏ

ՅԱՅՈՐԴ. Ե. ԳԱՎԱՅԱՆԻ

Կ. Պաշտ. 2-րդ Եւրոպ. Բէ-20

Հայ. տաճիկ . և գաղ. ամեն տեսակ գասա-գիւրը . Գիտական և մասնագիտական գործեր . Գաղութական և գրասենիկի գանձաւոր պիտոյք . Գանձաւորութիւնը ամեն լեզուէ գրեցու . Գաղ. Գանձաւորութիւնը իրենց տարազ և խոսքեր կը կատարուին :

Կը տարուի և շնորհեաւ առթիւ ընտանե-կան և զորացական ամեն տեսակ նուէրի գրքեր և պատկերներ հայերէն , գաղերէն և անգլերէն եղուաւ շատ ածանց գիններով . կը վաճառուին :

ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ , ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՇՈՒՆԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ

Թիւ 4 , Բէ-1-1-Աղադ-ը Եֆէթի Խոն . Մարք-շաքար , Ստադիոն , Բէ-4 : Արե-թ Ժաշ 7 Բէ 12 , Բ-9-ը Եւրոպ. Եւ Գոթ-թիթի :

Սոյն գրասենեակի տնօրէնութիւնն ըն-ձեռած է այն ամէն կանխահոգ միջոցներն եւ ձեռնհաս անձանց աջակցութիւնն , ո-րոց օժանդակութեամբ

ԿԻ ԽՄԲԱԳՐԻ օսմ. հայ. յուն. գաղ . անգլ. գերմ. ռուս. իտալ. սլաւոն. երարյեց . եւ պոլլ . լեզուօք գատական , տեւտորա-կան եւ այլ ամէն կարգի եւ անասակի զը-րութիւններ , ինչպէս են աղերսագիր , լաշիւ , բրթթաթ , ծառեցաղի , մուր-հակ , յօդուած եւլն :

ԿԻ ԹԱՐԳՄԱՆԻ յիշեալ լեզուօք խմբ-բազմալ ամէն կարգի եւ տեսակի գրու-թիւններ , որ լեզուի որ կը պահանջուի : ԿԻ ԿԱՐԳԱՆԻ Եւրոպ. եւ կնճալից հայերէն . տոմարաւորութեան գրու-թեան կը վերածէ անկարգ տուգանքի . այցելու պաշտօնէի հանգամանք կ'ըս-տանձնէ գրասենեակաց հաշուական գոր-ծեր :

Գաղտնապահութիւն , ճշգրտահա-թիւն , ուղղամտութիւն երաշխաւորեալ :

ու . աս զինուորի զգեստ հագնող խեղճ տղուն կուռելէն ուրիշ բան չտեսայ : Միայն այդ խօսքն էր որ զին կասկածի տարաւ :

— Զարմանալի . . . կը մըմնջէր ծե-րունի ոստիկանը , անհաւատալի , չը լսուած բան . . .

— Սա ալ ըսեմ որ խորհրդածութիւնն ալ կասկածներս հաստատեց : Ինքնիրենս ըսի որ , օրինակի համար , ինչու այս մարդը , փոխանակ փախչելու , մեզի ըս-պատած էր եւ այս դրան մէջը կեցած՝ կը բանակցէր . . .

Հայր Ապսէնթ տեղէն ցատկէն : — Ինչու մի , ըսաւ , վասն զի մեղ-սակցներ ունէր եւ կ'ուզէր որ անոնք փախչելու ժամանակ գտնեն : Հա՛ . . . Կիմայ ամէն բան հասկցայ :

Յաղթական ժպիտ մը երեւաց Լըբօքի չըթանցը վրայ :

— Ես ալ անանկ մտածելի , ըսաւ Հի-մա մեր այս կաթկածը ստուգելը դիւրին է : Դուրեք ձիւն կայ , այնպէս չէ՞ . . . Այս խօսքը բաւական եղաւ . Ծերու-նի ոստիկանը լոյս մը առաւ եւ ընկերոջը հետ տանը ետեւի դուռը վաղեց , որմէ փոքր պարտքով մը կ'ելլուէր :

Այն տեղը չորս դիւն պատասպարեալ ըլլալով ձիւնհալը ուշ մնացած էր եւ

ձիւնի սպիտակ գորգին վրայ ոտքի բաղ-մաթիւ հետքեր կը տեսնուէին սեւ թիւե-րու պէս :

Լըբօք առանց վարանելու ծունցի ե-կած էր՝ մօտէն դիտելու համար . գրեթէ անմիջապէս ոտք եղաւ :

— Այս հետքերը ձգողը , ըսաւ , էրկի-մարդու ոտքեր չեն . . . Կինեք կային . . .

Գ.

Հայր Ապսէնթի տեսակէն եղող յա-մանները , որոնք միշտ ուրիշին կարծի-քէն կը կասկածին , վերջէն ալ ամենէն աւելի եռանդով կը փարին անոր :

Սըր անոնց պարտաւոր ուղեղին մէջ վերջապէս դադափար մը ծագի , աղէկ մը կը տեղաւորուի հոն , զայն կը լցնէ եւ այնպիսի կ'ընդարձակուի որ , ուրիշ ամէն բան կը վանէ անկէ :

Հիմա ծերունի ոստիկանը իր երիտա-սարդ ընկերոջմէն աւելի համոզուած , աւելի ստոյգ էր որ ժէլօյ սխալած էր եւ կը խնդար անոր վրայ :

Երբ լսեց թէ Լըբօք կը հաւատալէ որ կինեք ալ ներկայ գտնուած էին Պաշտ-

